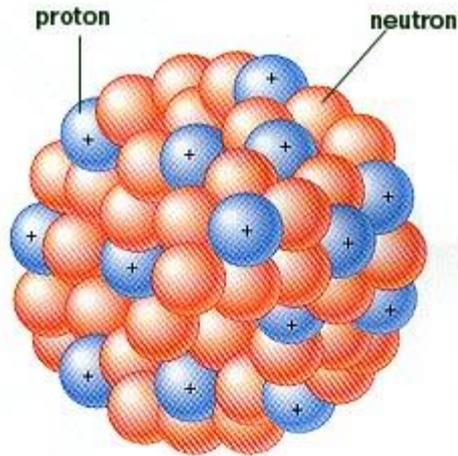

Τομογραφία εκπομπής ποζιτρονίου (PET)

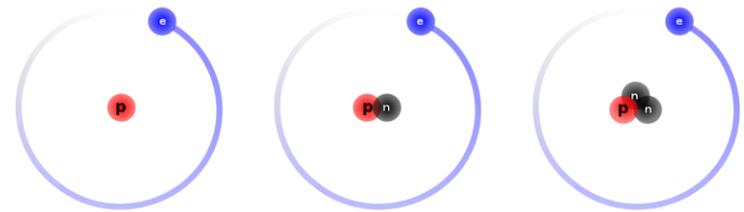

Εισαγωγή

Ισότοπα χαρακτηρίζονται τα άτομα του ίδιου χημικού στοιχείου που έχουν διαφορετικό αριθμό νετρονίων στον πυρήνα τους

Ισότοπα υδρογόνου

${}^1_1\text{H}$

Protium

${}^2_1\text{H}$

Deuterium

${}^3_1\text{H}$

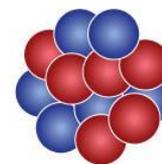
Tritium

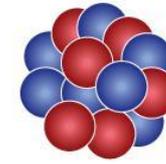
Οι δυνάμεις που αναπτύσσονται στον πυρήνα είναι δύο ειδών:

- Ηλεκτρικές: απωθούν τα πρωτόνια
- Πυρηνικές: έλκουν τα πρωτόνια και τα νετρόνια μεταξύ τους

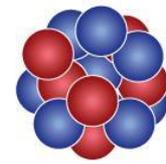
Ισότοπα άνθρακα

carbon-12
98.9%
6 protons
6 neutrons

carbon-13
1.1%
6 protons
7 neutrons

carbon-14
<0.1%
6 protons
8 neutrons

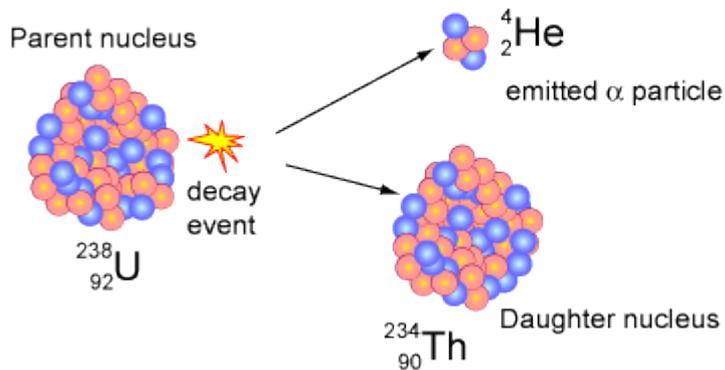
Είναι όλοι οι πυρήνες των ισοτόπων σταθεροί καθώς ο χρόνος περνάει;

Εισαγωγή

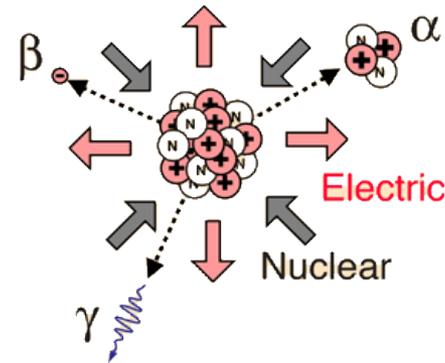

Ραδιενέργεια είναι η εκπομπή ακτινοβολίας ως αποτέλεσμα της αυθόρμητης μετάπτωσης ασταθών πυρήνων σε σταθερότερη ενεργειακή κατάσταση

Alpha Decay of a Uranium-238 nucleus

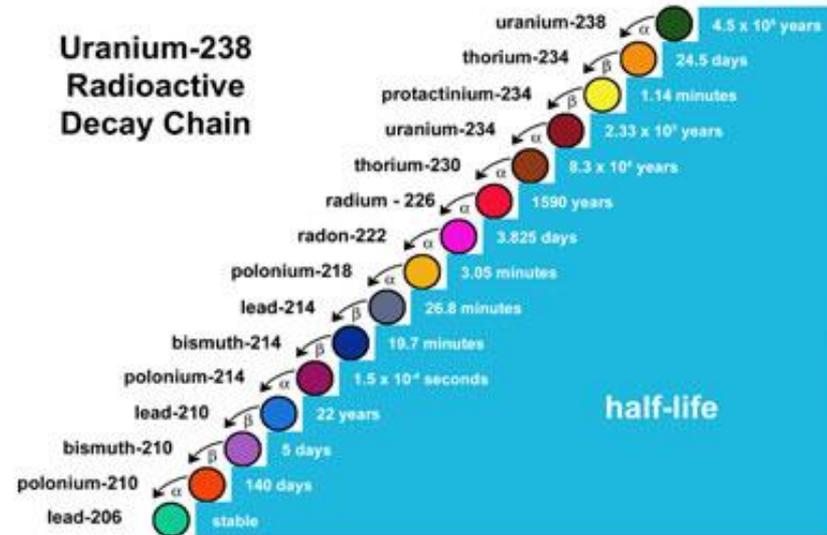

<http://chanteloupe-chem.blogspot.com/2010/05/chemstd-11d.html>

Ακτινοβολία α,β,γ

Uranium-238 Radioactive Decay Chain

<https://geoinfo.nmt.edu/resources/uranium/what.html>

Ραδιενεργές διασπάσεις

Νόμος ραδιενεργών διασπάσεων (Decay law):

Ο αριθμός των διασπόμενων πυρήνων dN σε χρονικό διάστημα dt είναι ανάλογος με τον αριθμό των πυρήνων N κατά τη στιγμή που έγινε η παρατήρηση

- $N(\text{αρχικό})$ = αρχικοί πυρήνες σε χρόνο 0
- $N(\text{τελικό})$ = αρχικοί πυρήνες σε χρόνο Δt
- $\Delta N = N(\text{τελικό}) - N(\text{αρχικό})$: πυρήνες που διασπάστηκαν σε χρόνο Δt (μείον)
- λ : Σταθερά διάσπασης

Ο χρόνος ημίσειας ζωής (half-life) ($t_{1/2}$) ενός ραδιενεργού πυρήνα είναι το χρονικό διάστημα που απαιτείται ώστε να διασπαστεί ο μισός αριθμός των αρχικών πυρήνων (N_0)

για $\Delta t \rightarrow 0$

$$dN = -\lambda * N * dt$$

$$\frac{dN}{N} = -\lambda dt$$

$$\int_{N_0}^N \frac{dN}{N} = -\int_0^t \lambda dt$$

$$\ln N \Big|_{N_0}^N = -\lambda(t - 0)$$

$$\ln\left(\frac{N}{N_0}\right) = -\lambda t$$

$$e^{\ln\left(\frac{N}{N_0}\right)} = e^{-\lambda t}$$

$$\frac{N}{N_0} = e^{-\lambda t}$$

$$N = N_0 e^{-\lambda t}$$

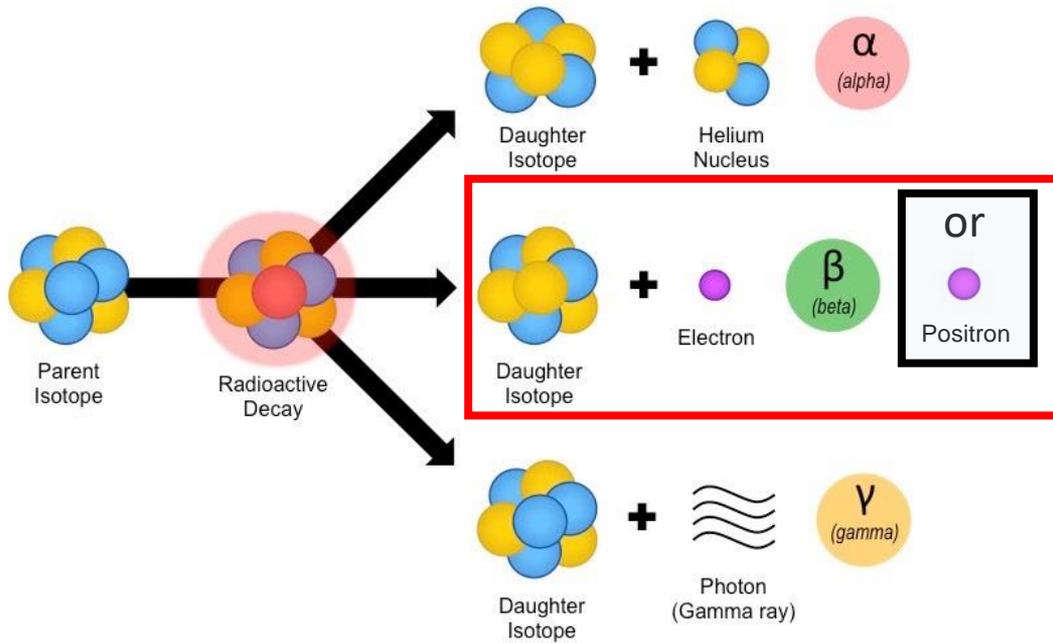

$$N = N_0/2$$

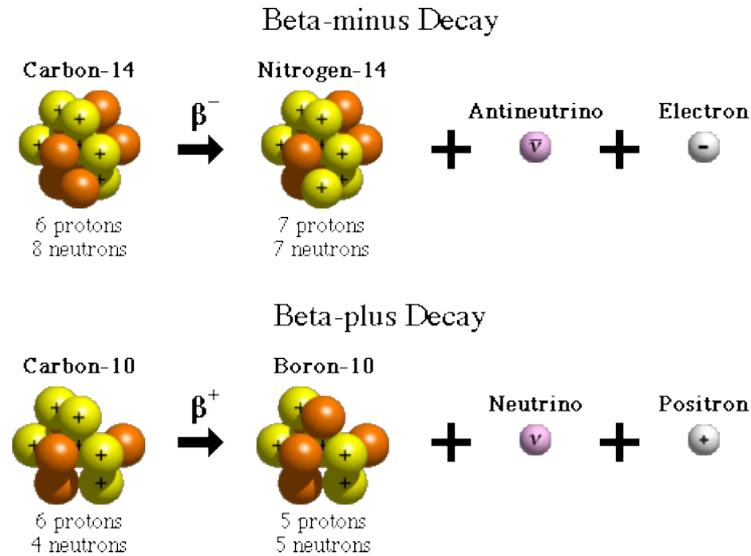
$$N_0/2 = N_0 \exp(-\lambda t_{1/2})$$

$$t_{1/2} = \ln(2)/\lambda \approx 0.693/\lambda$$

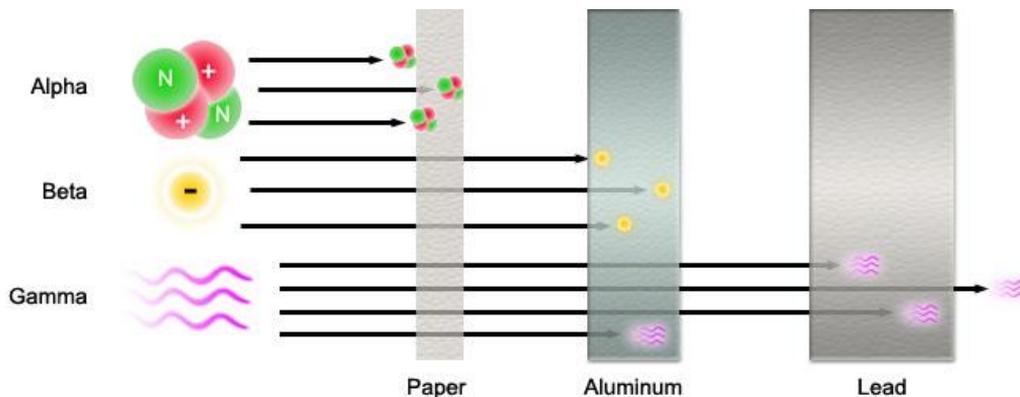
Είδη ραδιενέργειας

Παράδειγμα διάσπασης βήτα σε ραδιοϊσότοπα άνθρακα

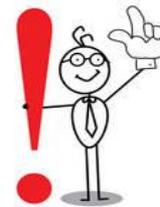

<https://www.mirion.com/introduction-to-radiation-safety/types-of-ionizing-radiation/>

Συνοψίζοντας...

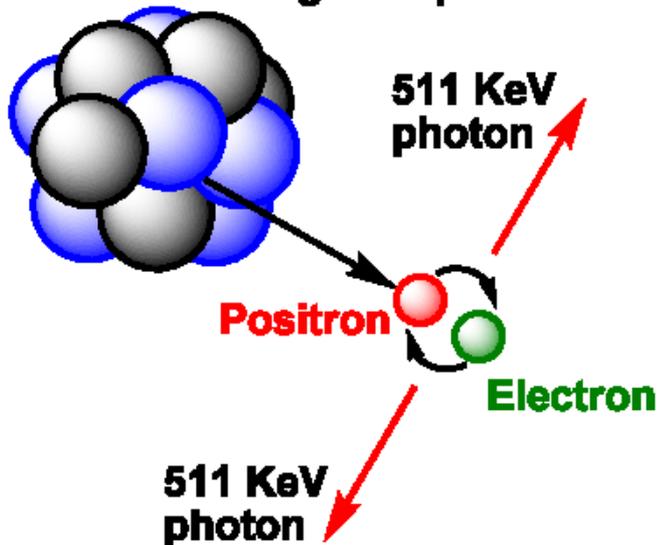
- **α -διάσπαση:** εκπομπή σωματίων α (πυρήνες Ηλίου)
- **β -διάσπαση:** παραγωγή και εκπομπή ενός ηλεκτρονίου (e^-) ή ποζιτρονίου (e^+)
- **γ -διάσπαση:** εκπομπή φωτονίου $\sim$ MeV

https://emilms.fema.gov/IS3/FEMA_IS/is03/REM0202100.htm

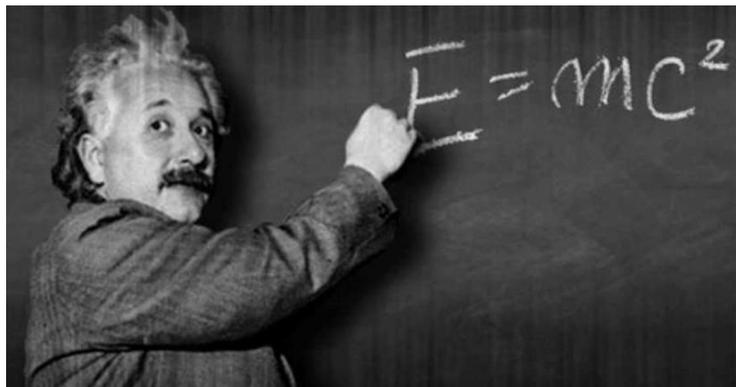
Φυσικές αρχές τομογραφίας εκπομπής ποζιτρονίου (PET)

Positron emitting isotope

- Χορηγείται στον ασθενή ένα ραδιοϊσότοπο το οποίο συγκεντρώνεται επιλεκτικά στην περιοχή ενδιαφέροντος
- Οι πυρήνες υπόκεινται σε σταδιακή β-διάσπαση εκπέμποντας ποζιτρόνια (e^+)
- Κάθε ποζιτρόνιο χάνει την κινητική του ενέργεια σε κάποια απόσταση από το σημείο εκπομπής
- Τα ποζιτρόνιο τότε αλληλεπιδρά με ένα ηλεκτρόνιο με αποτέλεσμα την εξαΰλωσή τους
- Το φαινόμενο έχει ως τελικό αποτέλεσμα την ταυτόχρονη δημιουργία δύο ακτίνων γ με ενέργειες 511 KeV το καθένα που κινούνται σε αντιδιαμετρικές κατευθύνσεις
- Οι ακτίνες γ διαπερνούν τον ιστό του σώματος και ανιχνεύονται
- Διόρθωση ανίχνευσης λόγω εξασθένησης της ακτινοβολίας ανάλογα με το πάχος του ιστού που διαπέρασε

- Μάζα ηρεμίας (e^+): 9.1×10^{-31} kg
- Ταχύτητα φωτός: 3×10^8 m/sec
- Ενέργεια = 81.9×10^{-15} Joules
- $1 \text{ eV} = 1.6 \times 10^{-19}$ Joules
- Ενέργεια(eV) $\approx 511 \text{ keV}$

Τυπικά ραδιοϊσότοπα για PET

Οι χαρακτηριστικές ιδιότητες των ραδιοϊσοτόπων για PET είναι:

- Διασπώνται εκπέμποντας ποζιτρόνια
- Έχουν μικρό χρόνο ημίσειας ζωής
- Σημαίνουν μόρια που σχετίζονται με μεταβολικές διαδικασίες, νευροδιαβιβαστές, αντισώματα κτλ.

Μικρή συγκέντρωση ραδιοϊσοτόπου (sub-nmol) έναντι agents σε CT (mmol)

Ευθεία ποσοτικοποίηση της λειτουργίας που συνδέεται με τη συγκέντρωση του ραδιοϊσοτόπου

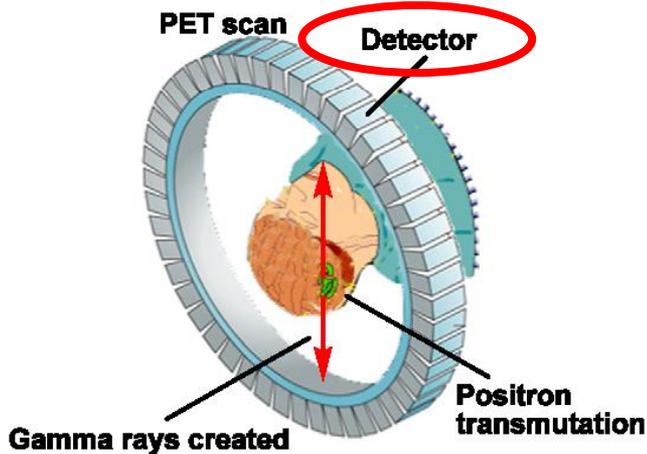
Μέτρια ανάλυση της τάξης των 5 mm για κλινικά συστήματα PET

Μικρή αλλά όχι αμελητέα δόση ιοντίζουσας ακτινοβολίας

Ραδιοϊσότοπο	Χρόνος ημίσειας ζωής	Εφαρμογές
Carbon-11	20,3 min	Μελέτη μεταβολικών διαδικασιών
Fluorine-18	109,7 min	Μελέτη κατανάλωσης γλυκόζης / Απεικόνιση νευροϋποδοχέων
Gallium-68	68 min	Βαθμονόμηση
Iodine-122	3,76 min	Μελέτη αιματικής ροής
Iron-52	8,2 h	Απεικόνιση μυελού των οστών
Nitrogen-13	9,9 min	Μελέτη έκχυσης μυοκαρδίου
Oxygen-15	123 sec	Μελέτη αιματικής ροής
Rubidium-82	1,2 min	Μελέτη έκχυσης μυοκαρδίου

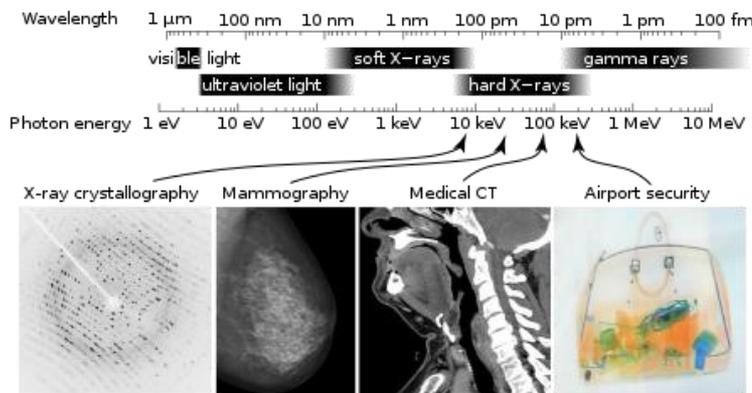
Ανίχνευση ακτινοβολίας στο PET – Σπινθηριστής

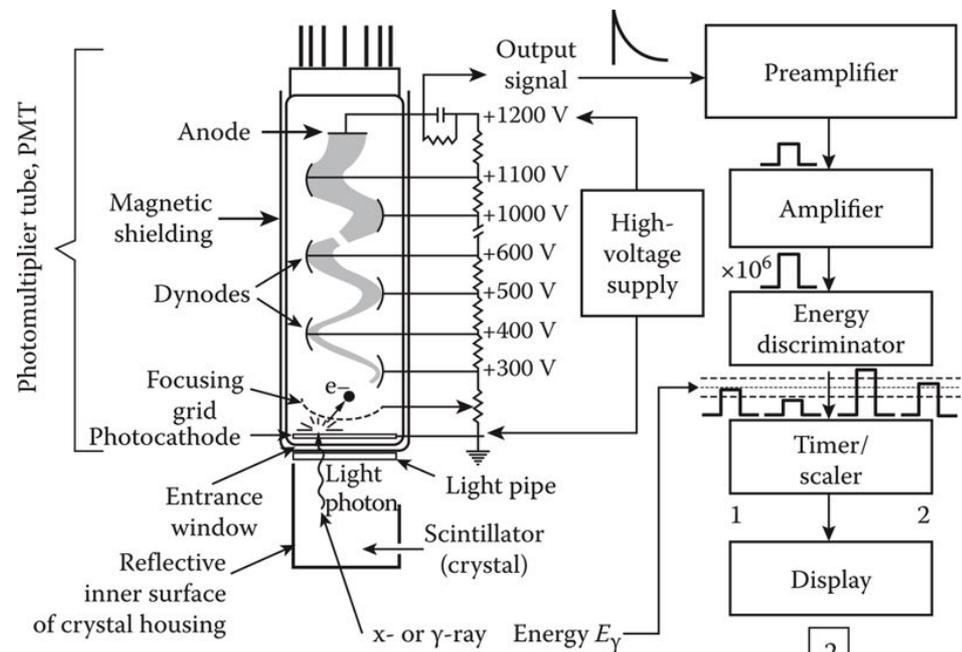
- Αλληλεπίδραση ακτίνων γ με τον κρύσταλλο του σπινθηριστή (π.χ. NaI, BGO) μέσω φωτοηλεκτρικού φαινομένου, φαινομένου Compton, δίδυμης γένεσης
- Παραγωγή φωτός λόγω των παραπάνω φαινομένων το οποίο είναι ανάλογο της ενέργειας των ακτίνων γ
- Ανίχνευση του φωτός μέσω φωτοπολλαπλασιαστή / Photo Multiplier Tube (PMT)
- Πιθανότητα εκπομπής αρχικού φωτοηλεκτρονίου στον PMT ~15-25% για κάθε προσπίπτον φωτόνιο
- Τα ηλεκτρόνια γίνονται ~3X σε κάθε δύνοδο
- Παράγοντας ενίσχυσης $3^{10} - 3^{12}$

Πώς ανιχνεύουμε ακτίνες γ με τόσο υψηλή ενέργεια;

<https://en.wikipedia.org/wiki/X-ray>

Ανίχνευση ακτινοβολίας στο PET – Σπινθηριστής

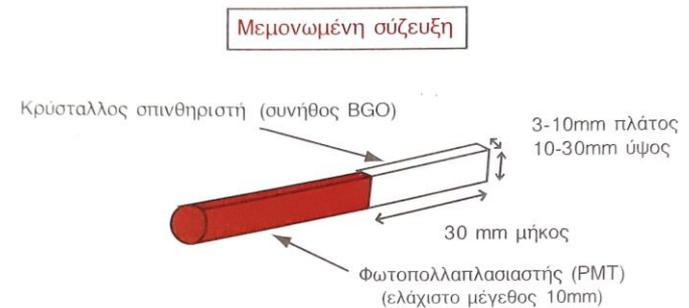
Τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά των κρυστάλλων σπινθηριστών είναι :

- Υψηλή πυκνότητα μάζας (ρ) και μεγάλο ατομικό αριθμό Z για να μεγιστοποιηθεί η απορρόφηση των ακτίνων γ
- Εκπομπή φωτός υψηλής έντασης ώστε να ληφθεί μεγάλο σήμα από τον PMT
- Υψηλή ταχύτητα εκπομπής παλμού φωτός για βέλτιστη χρονική ανάλυση

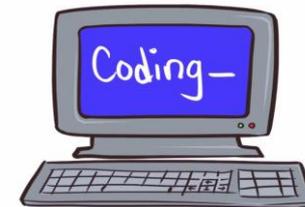
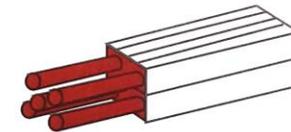
Μέθοδοι συνδυασμού σπινθηριστών-PMTs

- **Μεμονωμένη σύζευξη:** Ένας προς ένα συνδυασμός κρυστάλλων σπινθηρισμού με PMTs
- **Ανιχνευτική διάταξη:** Πολλοί PMTs συνδέονται με διάταξη κρυστάλλων σπινθηρισμού και ένα σχήμα **κωδικοποίησης** προσδιορίζει τον ενεργοποιημένο σπινθηριστή

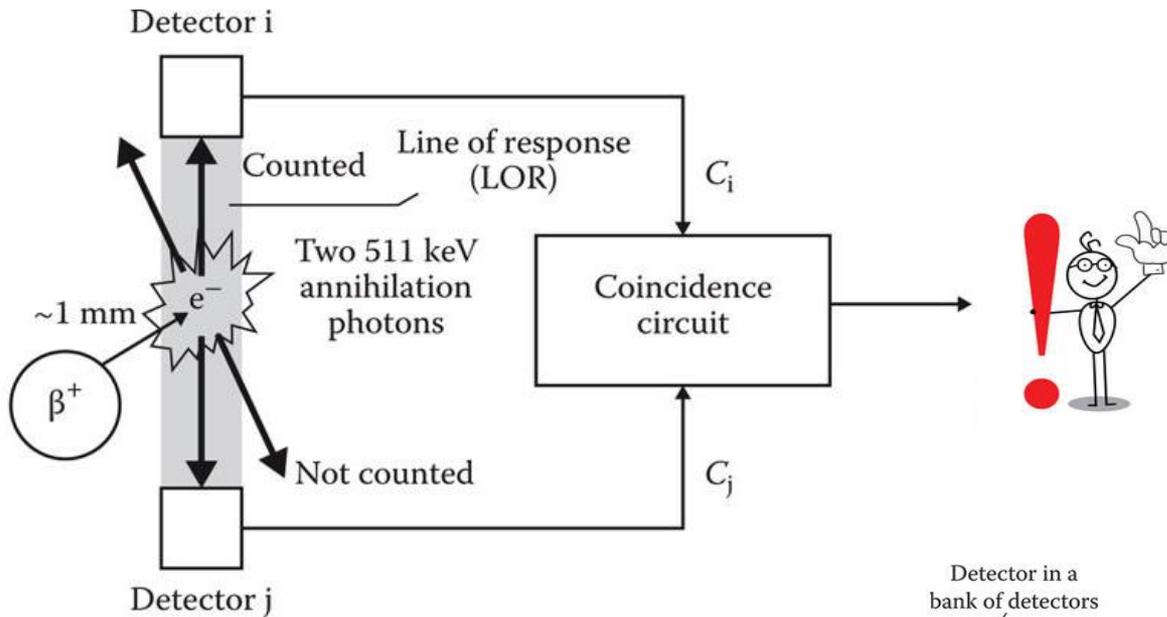
Σχεδίαση ανιχνευτικής διάταξης

5 Φωτοπολλαπλασιαστές
συζευγμένοι με
8 σπινθηριστές

- α) Ψηφιακή κωδικοποίηση: PMT on/off
- β) Αναλογική κωδικοποίηση: Λόγος σημάτων PMTs

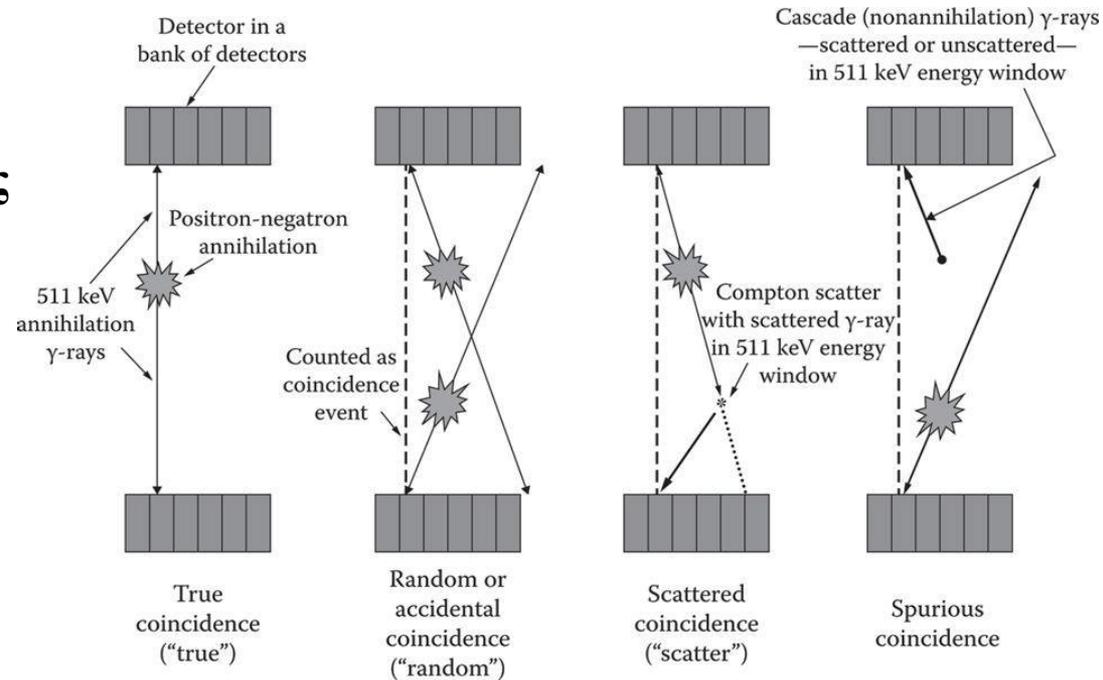
Σύμπτωση ανίχνευσης γεγονότος εξαΰλωσης

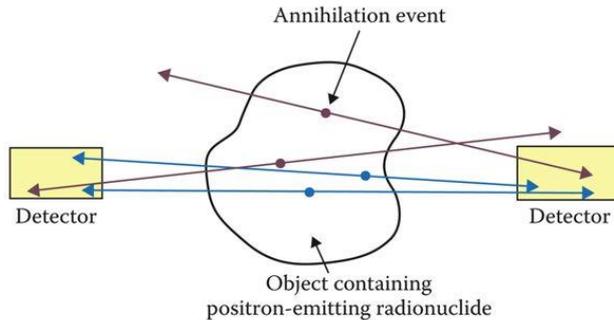
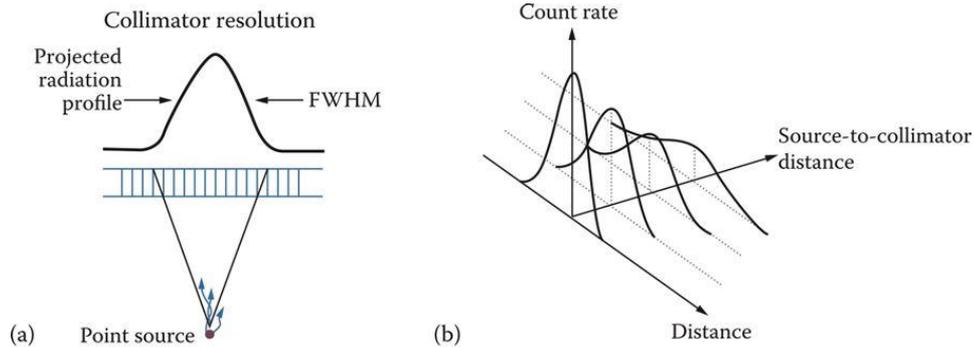
Το σύστημα θα δώσει τελικό σήμα ανίχνευσης γεγονότος εξαΰλωσης **μόνο** όταν δύο αντιδιαμετρικοί ανιχνευτές ενεργοποιηθούν εντός ενός δοσμένου χρονικού παραθύρου ~ 10 ns

Περίπτώσεις σύμπτωσης ανίχνευσης γεγονότος εξαΰλωσης στο PET

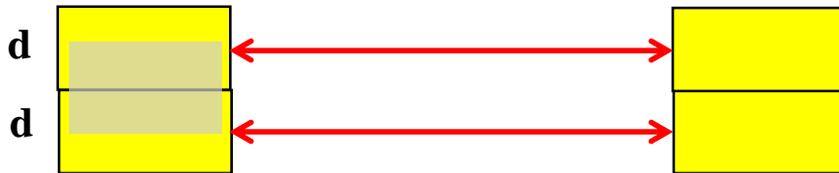
- Αληθής σύμπτωση
- Τυχαία σύμπτωση
- Σύμπτωση λόγω σκέδασης
- Ψευδής σύμπτωση

Χωρική ανάλυση στο PET

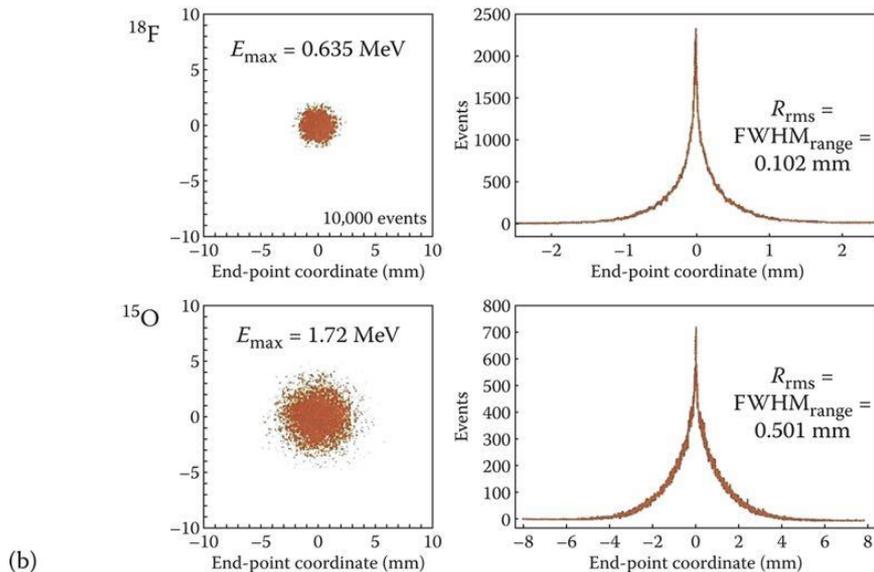
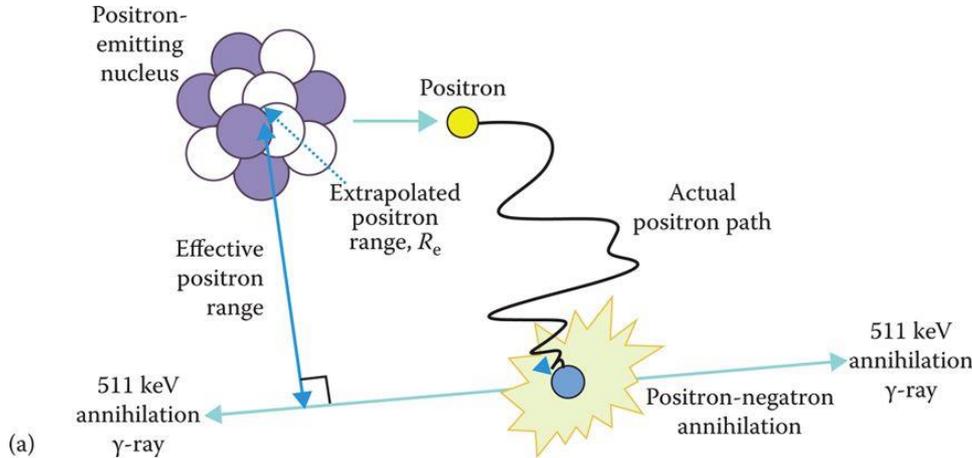
(c) — Accepted by coincidence detection
— Rejected by coincidence detection

Η εγγενής ανάλυση λόγω πλάτους d του κάθε επιμέρους ανιχνευτή στο PET κυμαίνεται μεταξύ $d/2$ (περιοχή ανάμεσα σε 2 ανιχνευτές) και d (περιοχή ενός ανιχνευτή)

- Η δέσμη ακτινοβολίας από μια σημειακή πηγή «ανοίγει» σε συνάρτηση με την απόσταση από τους ανιχνευτές
- Ωστόσο, στο PET η χωρική ανάλυση δεν εξαρτάται από τη σχετική θέση πηγής-ανιχνευτή λόγω της σύμπτωσης γεγονότων εξαΰλωσης
- Ιδανικά, η χωρική ανάλυση θα εξαρτιόταν μόνο από το πλάτος του κάθε ανιχνευτικού στοιχείου (εγγενής ανάλυση)
- Στην πράξη, η χωρική ανάλυση περιορίζεται από τρεις παράγοντες:
  - α) το εύρος διαδρομής ποζιτρονίου
  - β) τη μη συγγραμμικότητα ακτίνων γ
  - γ) το σφάλμα παράλλαξης

Εύρος διαδρομής ποζιτρονίου

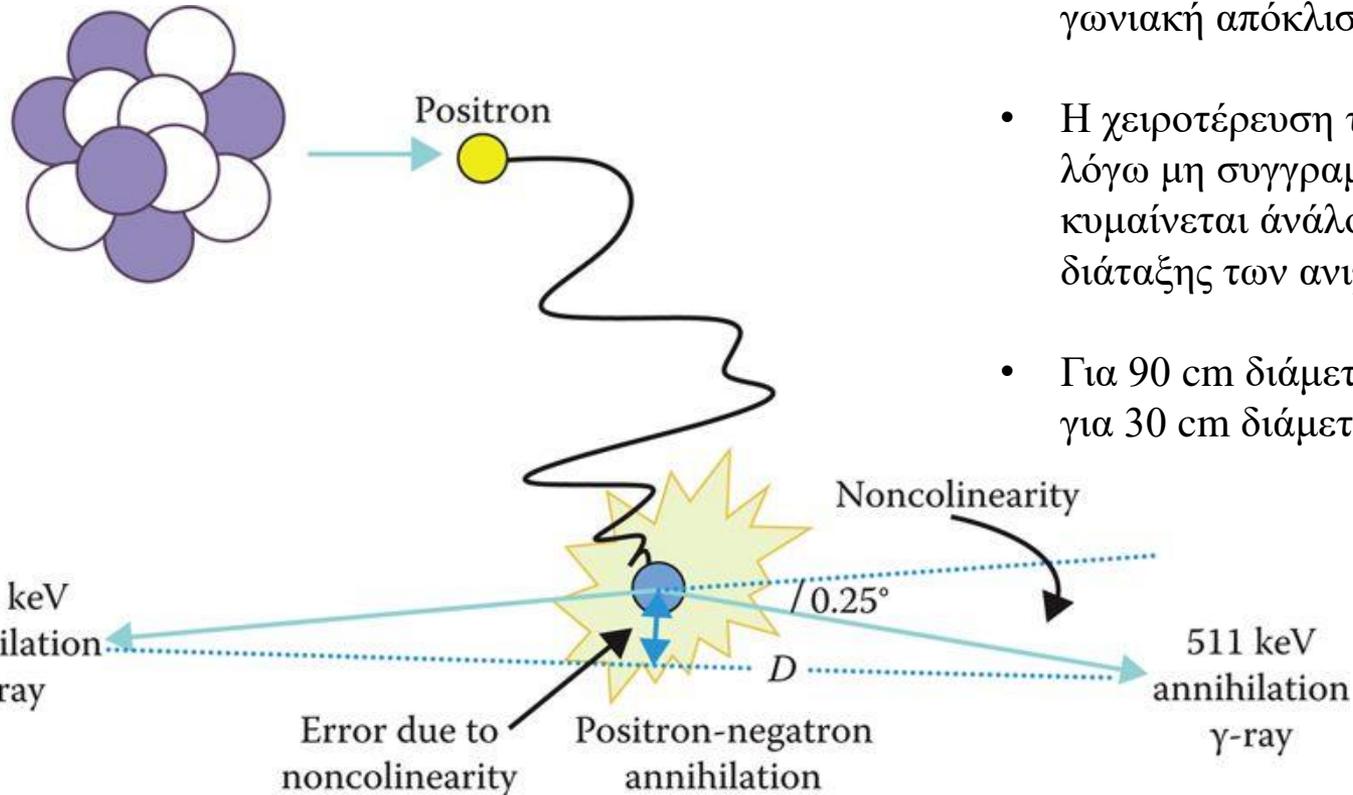
FWHM = Full Width at Half Maximum

- Τα ποζιτρόνια εκπέμπονται σε ένα εύρος κινητικών ενεργειών
- Τα ποζιτρόνια ταξιδεύουν μια πεπερασμένη απόσταση πριν εξαϋλωθούν με αποτέλεσμα το «θόλωμα» των εικόνων PET
- Η μέγιστη απόσταση R_e διανύεται από τα πιο ενεργητικά ποζιτρόνια και κυμαίνεται από 2-20 mm
- Η ενεργός απόσταση R_{rms} αποτελεί το «μέσο όρο» των αποστάσεων που διανύονται από τα ποζιτρόνια και είναι της τάξης των 0.1-0.5 mm

Μη συγγραμικότητα ακτίνων γ

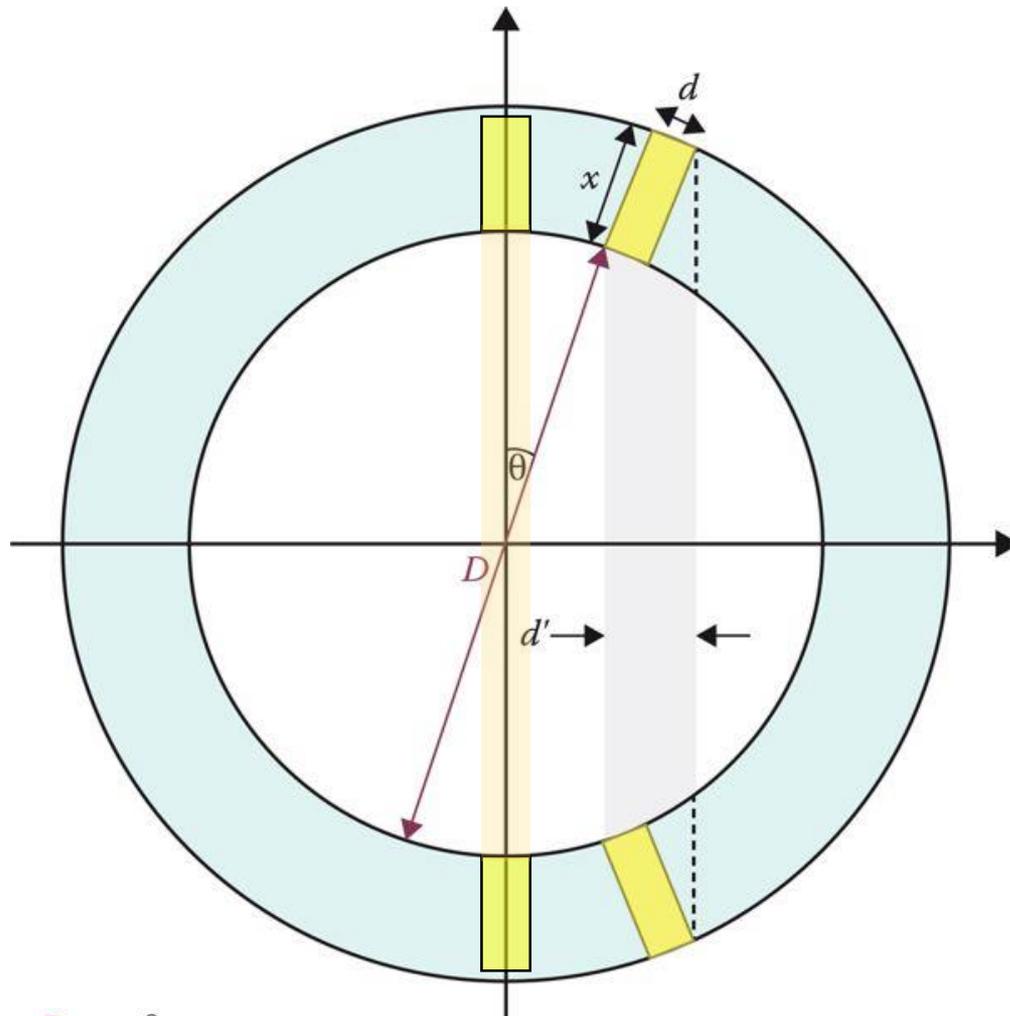

Η αντιδιαμετρική εκπομπή των ακτίνων γ έπειτα από εξαΰλωση ποζιτρονίου – ηλεκτρονίου συμβαίνει μόνο όταν τα δύο σωματίδια έχουν μηδενικές ταχύτητες (αρχή διατήρησης ορμής)

- Τα ποζιτρόνια τυπικά διατηρούν μία ελάχιστη ορμή και κινητική ενέργεια στο τέλος της διαδρομής τους πριν το γεγονός εξαΰλωσης
- Το γεγονός αυτό οδηγεί σε εκπομπή ακτίνων γ που δεν είναι απόλυτα αντιδιαμετρικές μεταξύ τους, με τυπική γωνιακή απόκλιση ~ 0.25 μοίρες
- Η χειροτέρευση της ανάλυσης (FWHM) λόγω μη συγγραμικότητας ακτίνων γ κυμαίνεται ανάλογα με τη διάμετρο της διάταξης των ανιχνευτών
- Για 90 cm διάμετρο, FWHM ~ 2 mm, ενώ για 30 cm διάμετρο, FWHM ~ 0.3 mm

Σφάλμα παράλλαξης

- Το σφάλμα παράλλαξης σχετίζεται με το βάθος (x) των στοιχείων του ανιχνευτή
- Τα βάθη αλληλεπίδρασης των ακτίνων γ με το το κάθε στοιχείο του ανιχνευτή είναι τυχαία
- Το φαινόμενο πλάτος του ανιχνευτή αυξάνεται από d σε d' όσο απομακρυνόμαστε από το κέντρο περιστροφής (γκρι περιοχή)
- Το σφάλμα παράλλαξης είναι πιο έντονο σε συσκευές PET με μικρή διάμετρο διάταξης ανιχνευτών (D) και μεγάλα βάθη ανιχνευτών (x)

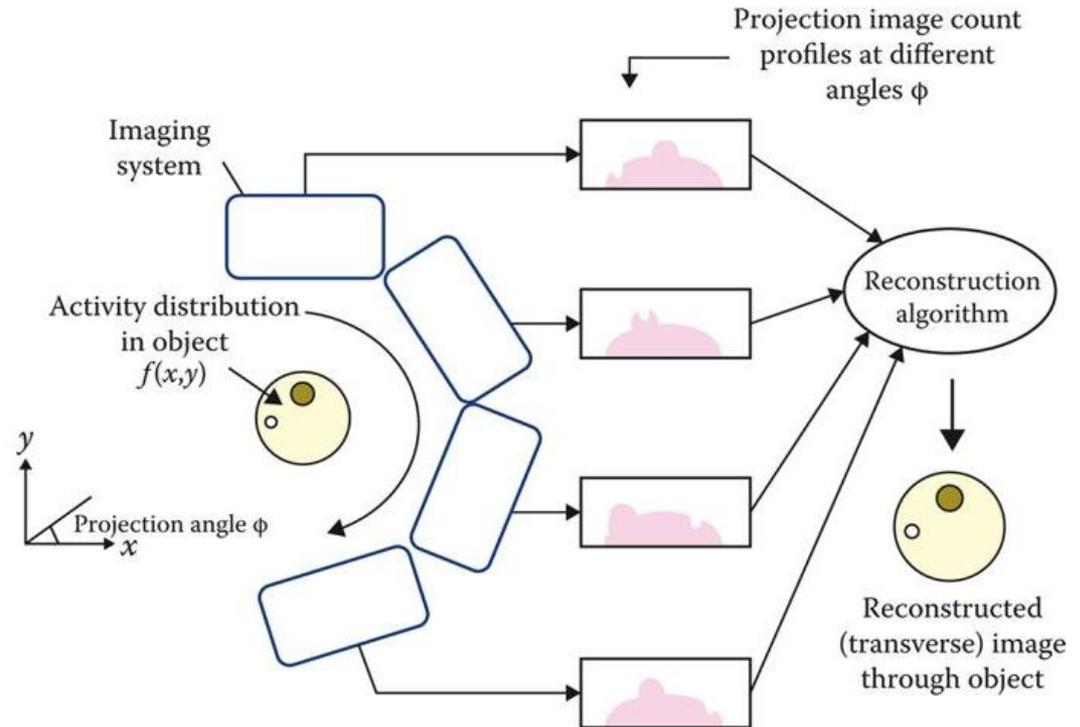
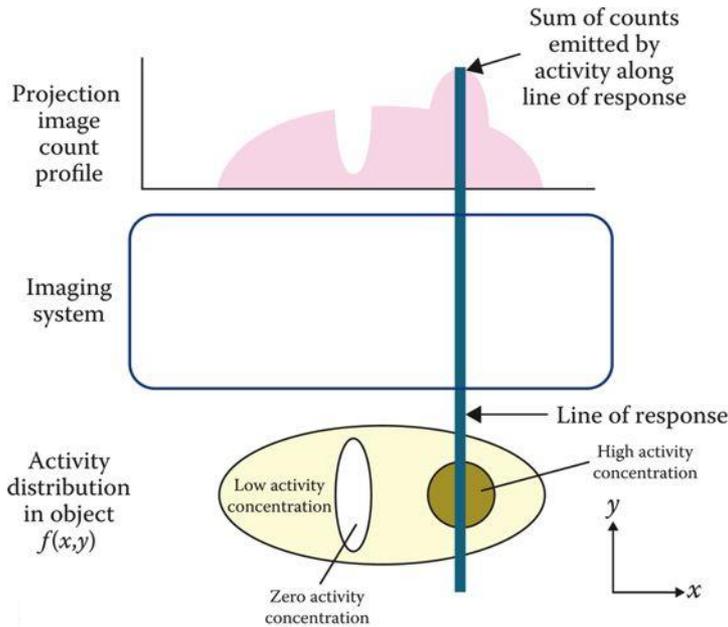

Η χωρική ανάλυση των συστημάτων PET προκύπτει από το συνδυασμό όλων των προηγούμενων παραγόντων και είναι της τάξης των 1-2 mm (προκλινικά) και 5 mm (κλινικά)

Ανακατασκευή εικόνας στο PET

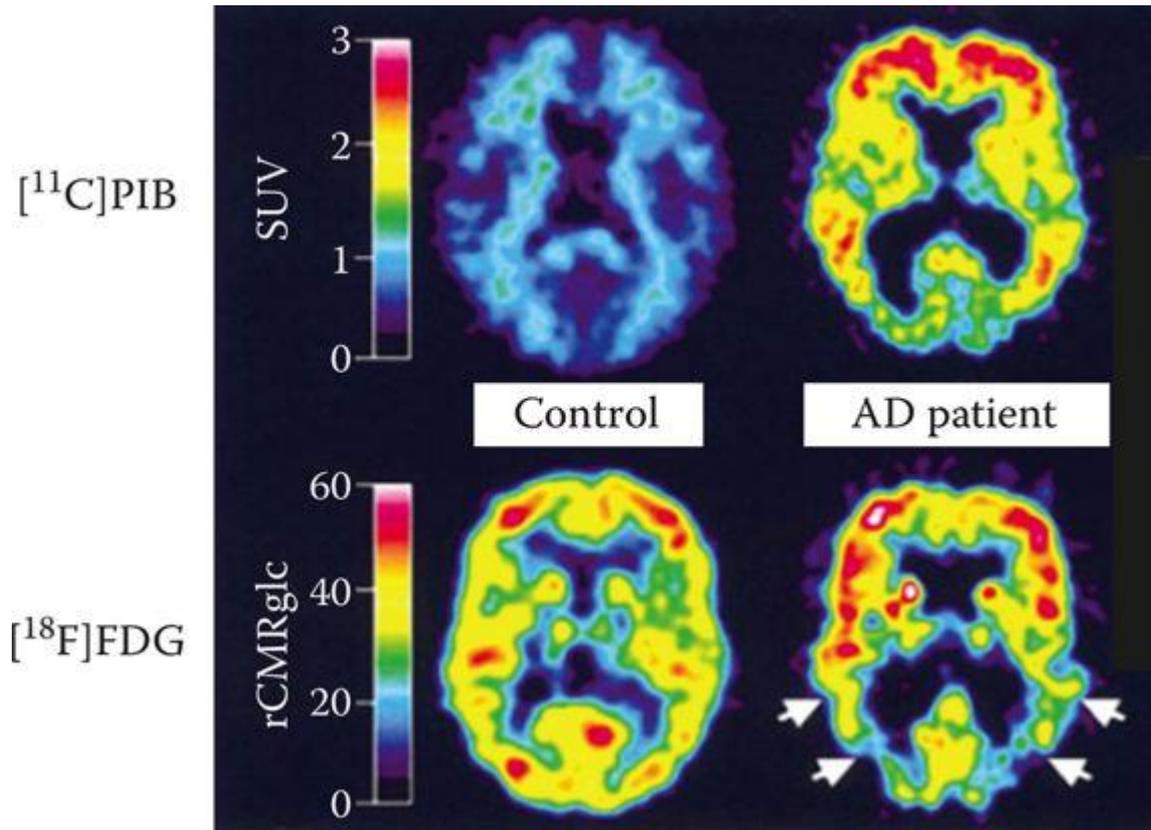
Για την ανακατασκευή μιας τομογραφικής εικόνας στο PET χρησιμοποιούμε τυπικά μια τροποποιημένη έκδοση του αλγορίθμου Filtered Back-projection παρόμοια με το X-Ray CT

Οι ακτίνες για το Filtered Back-projection είναι πλέον οι γραμμές απόκρισης (LOR)

Απεικόνιση της νόσου Alzheimer

- Το β-αμυλοειδές είναι ένα κολλώδες πεπτίδιο, που συσσωρεύεται σε πλάκες και φαίνεται να καταστρέφει τα εγκεφαλικά κύτταρα των ασθενών
- Το ραδιοϊσότοπο PIB συνδέεται με τις παθολογικές πλάκες που είναι χαρακτηριστικές της νόσου Alzheimer
- Το ραδιοϊσότοπο FDG δείχνει τον τοπικό μεταβολισμό της γλυκόζης στον εγκέφαλο **ποσοτικά** (mol/min/100 g)
- Στον ασθενή, ο μεταβολισμός γλυκόζης είναι σε υψηλά επίπεδα στο μετωπιαίο λοβό, και σε πολύ χαμηλά στον κροταφικό και βρεγματικό λοβό

Klunk et al, Ann. Neurol., 2004

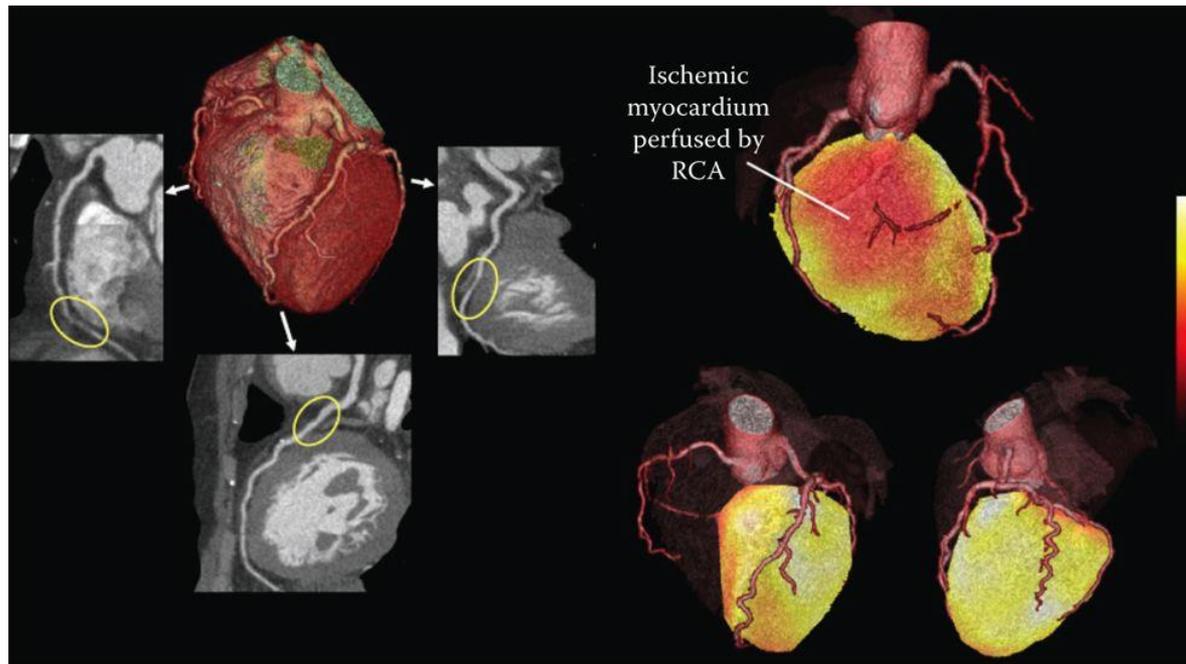
Standard uptake value

$\text{SUV} = \text{C}(\text{T}) / [\text{Ενέσιμη δόση (MBq)} / \text{Μάζα ασθενούς (kg)}]$

$\text{C}(\text{T})$: Συγκέντρωση σε χρόνο T

Απεικόνιση μυοκαρδιακής αιμάτωσης

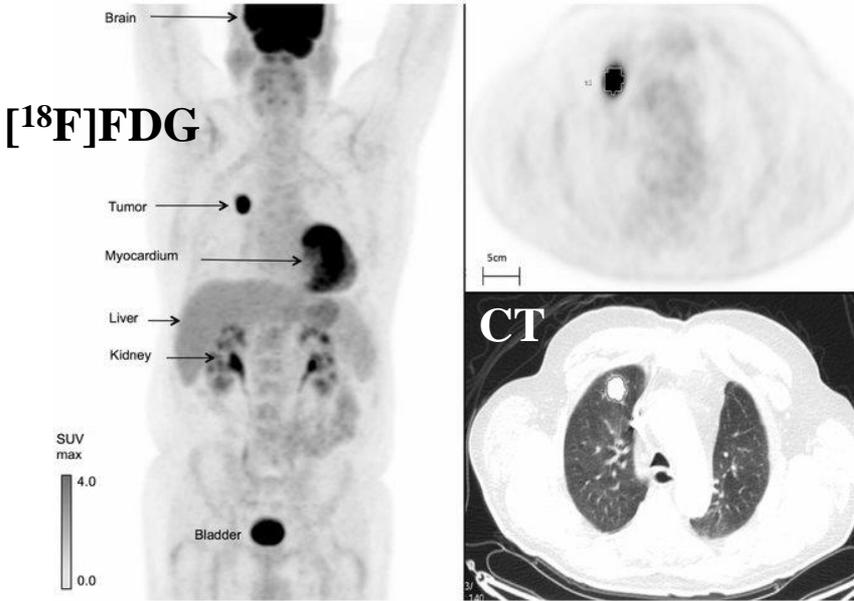

Bengel, F.M., Integrated assessment of myocardial perfusion and coronary anatomy by PET-CT, 2009

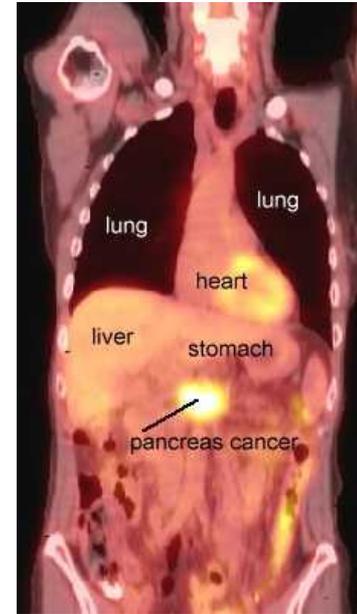
- Συνδυασμός X-ray CT στεφανιαίας αγγειογραφίας (αριστερά) με απεικόνιση PET (δεξιά) που δείχνει την αιμάτωση του μυοκαρδίου
- Η στένωση των στεφανιαίων αρτηριών (δεξιά) διακρίνεται με κίτρινο χρώμα
- Η απεικόνιση PET δείχνει την ισχαιμική περιοχή του μυοκαρδίου που αιματώνεται από τη δεξιά στεφανιαία αρτηρία

Συνδυασμένη απεικόνιση PET/CT στην ογκολογία

Μη μικροκυτταρικός καρκίνος του πνεύμονα

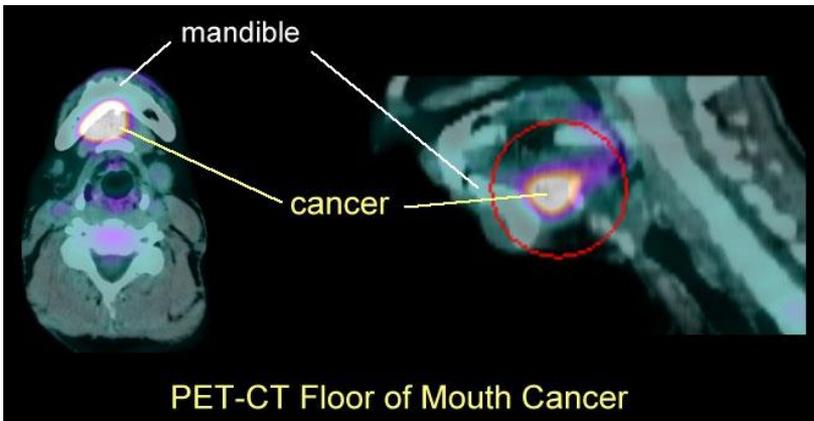

Nair et al, Plos One, 2013

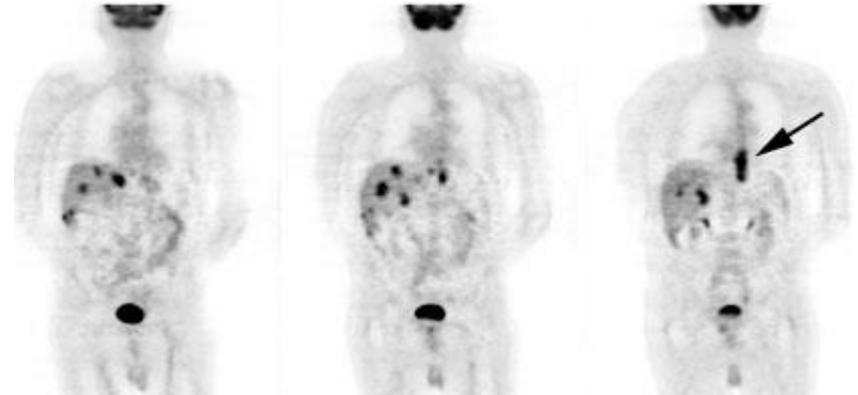

http://www.aboutcancer.com/pet_pancreas_coronal_sund.jpg

Καρκίνος οισοφάγου με πολλαπλές μεταστάσεις

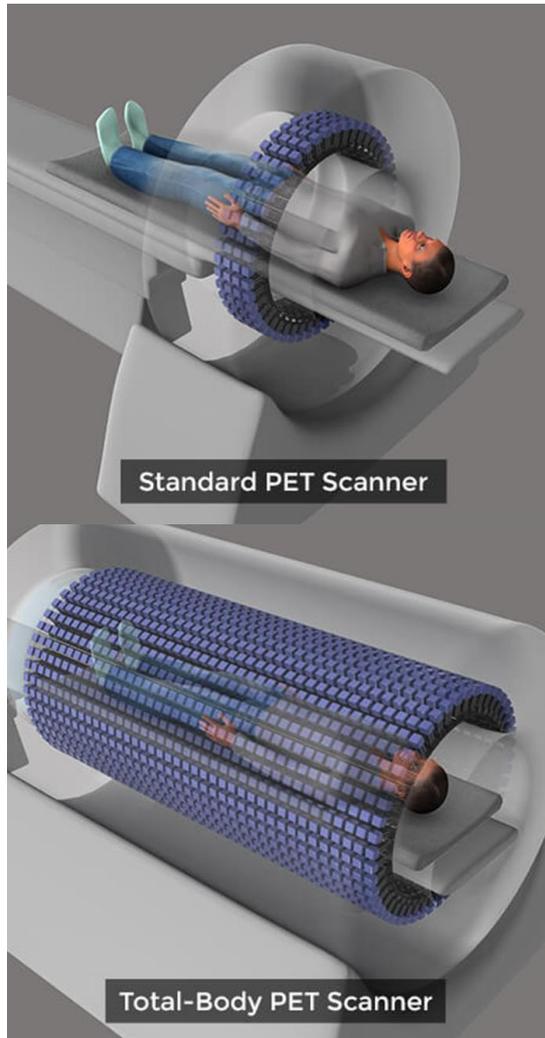

http://www.aboutcancer.com/throat_anatomy_pet.htm

http://www.aboutcancer.com/pet_esophagus.htm

Ποια ερωτήματα πρέπει να μπορούμε να απαντάμε;

- Τι είναι ραδιενέργεια, πώς προκύπτει και ποιες είναι οι τρεις μορφές της;
- Πως προκύπτει το σήμα σε μια διάταξη PET;
- Ποια είναι τα τυπικά ραδιοϊσότοπα που χρησιμοποιούνται στο PET και τι χαρακτηριστικά έχουν;
- Πώς γίνεται η ανίχνευση της εκπομπής ποζιτρονίου από έναν ραδιενεργό πυρήνα;
- Από ποιους παράγοντες εξαρτάται η χωρική ανάλυση της τεχνικής;
- Πώς γίνεται η ανακατασκευή της εικόνας στο PET;
- Ποιες είναι οι τυπικές εφαρμογές του PET;